

Zápis z jednání Pracovní skupiny pro jmenné zpracování dne 3.12.2024

Program:

1. Dílčí změna minimálního záznamu – rozšíření nakladatelských údajů u české produkce
2. RDA Original x RDA Official
3. Bibframe
4. Zkušenosti ze světa (Library of Congress, národní knihovny Švédska a Finska)
5. Registr českých knih
6. Výhled přechodu na RDA Official
7. Popis vícesvazkových monografií

Dílčí změna minimálního záznamu - nakladatelské údaje (prezentace J. Svobodová)

- Pro využívání čČNB potřebujeme v záznamu uvést i první české údaje, protože pracuje-li knihovna jen na úrovni MZ a přitom zapíše i přidělené čČNB do pole 015, vrací se jí záznam s chybou „Pole 015 není přípustné“ - pole 008/15-17 a 044 totiž neobsahují kód země vydání xr. A nemůžeme mít 008/15-17 kód xr bez odpovídajících údajů v 264.
- Projednána a [schválena změna v minimálním záznamu zohledňující zemi vydání v případě koedice, kdy jedním z koeditorů nebo jedno místo je na českém území](#): *V minimálním záznamu je povinné první místo vydání a první nakladatel. Ale: pokud je více míst vydání a jiné než první je v ČR, zapíšeme do druhého výskytu \$a první české místo. Pokud je více nakladatelů a jiný než první je v ČR, zapíšeme do druhého výskytu \$b prvního českého nakladatele. V poli 008/15-17 a v prvním výskytu 044/\$a bude pak uveden kód xr pro českou produkci.*
- Změna bude uvedena jak v minimálním záznamu pro textové dokumenty, tak v příručce katalogizace (včetně příkladů)
- Minimální záznam <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/minimalni-zaznam-rda-marc-21-pro-textove-monograficke-zdroje>
- Příručka <https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/zpracovani-fondu/katalogizacni-politika/katalogizace-podle-rda-ve-formatu-marc-21-tistene-a-elektronicke-monografie-katalogizace-na-urovni-minimalniho-doporuceneho-zaznamu>

RDA Original x RDA Official (prezentace J. Příbylová)

- Dosud používaná RDA Original budou ukončena 2027
- Nově RDA Official
 - k dispozici od 2020
 - postaveno na entitách → skládání formou “stavebnice” → popis entit na RDA Registry <https://www.rdaregistry.info/> (přístup bezplatný)
- Na stránkách RDA Toolkit - <https://access.rdatoolkit.org/> je jako hlavní verze „Official Toolkit“, v horní liště je odkaz na původní verzi - „Original Toolkit“ <https://original.rdatoolkit.org/>. Do obou jsou placené přístupy, ale po registraci umožňují na měsíc přístup zdarma.
- EURIG – evropská skupina pro implementaci pravidel RDA, která se podílí na dalším vývoji RDA a zároveň působí jako platforma pro vzájemnou komunikaci a spolupráci evropských knihoven. Web s prezentacemi z každoročních pracovních jednání je k dispozici zde: <https://www.rdatoolkit.org/rsc/eurig-annual-meeting-15-16th-may-2024>
- Návrh nové verze ISBD - <https://www.iflstandards.info/ISBDM/> již také nebude obsahovat soupis pokynů, ale přehled entit a vazeb s interpretacemi a instrukcemi, které se mohou místně (národně) lišit
- Pro používání nové verze RDA bude v první řadě nutno přeložit/vytvořit řadu rejstříků/registrů, které jsou základem pro pojmenování, propojování a charakteristiky jednotlivých entit.
- Většina prvků v RDA dává volbu mezi použitím strukturovaného a nestrukturovaného zápisu (případně pouze identifikátoru); u všech tedy bude nutné rozhodnout, který způsob zápisu budeme používat

BIBFRAME (přednáška Barbora Drobíková)

- RDA vznikly ve vazbě na doporučení FRBR (neaktualizováno od 2007) → MARC ovlivňuje použití pravidel RDA (MARC řadu věcí nedovolí) → na FRBR navazuje LRM https://en.wikipedia.org/wiki/IFLA_Library_Reference_Model a z toho vychází RDA Official
- BIBFRAME vs RDA (určitý komunitní boj) – různé kombinace ontologií
- Různé národní interpretace – např. Finové – ontologie BF + vlastní doplňky ⇒ finský model se jeví jako cesta i pro nás
- Pravidla a formáty – jak s nimi dál
- Principy nutné → základem řízené slovníky – role autorit vzroste → ubere se řetězců slov (typicky poznámkový aparát)
- BF je ontologie, co je dílo v BF/LRM atd.
- Nutnost vytvářet řadu řízených slovníků, obohacovat a rozšiřovat současné autority (např. nakladatelé) → dílo – to bude problém
- NK bude „oběť“ → bude konvertovat svoje data (musí jít příkladem) → dvojkolejnost bude nezbytná
- Aplikační profil – jak používat pravidla (i v MARCu) → bude potřeba jej vytvořit
- Konverzní nástroje → ztrátovost např. v interpunkci (problém, když interpunkce určuje funkci dalšího údaje v řadě)
- Simplified MARC v LoC – např. interpunkce → opouštění kódovaných polí a přechod do polí 3XX s možností připojovat URI
- Nutné různé principy – co se chápe jako vícesvazková monografie, co bude dílo, co bude provedení, co budeme identifikovat, co už ne
- Otázka zobrazení není založená na popisu

Diskuse

- Řízené slovníky jsou v mnoha případech krok vpřed, ale popisnost (piš, co vidíš) má také svou úlohu (umožňuje odlišit drobné nuance a tím, zejména u starší produkce, často i různá vydání – např. Praha vs. V Praze)
- U některých údajů by bylo vhodné uvažovat o použití autoritní formy, ale s doplněním popisné informace
- Hlavním cílem by mělo být směřování k propojeným datům (zavedení URI → URI reprezentuje nějakou položku v různých systémech)
- Problém může být v některých případech rozdílné pojetí entit v RDA (dílo, vyjádření, provedení, jednotka) a v BF (dílo, instance, jednotka; doplněno o pojem „hub“, ale ani v tom případě se podle definic záběr toho, co obsahují jednotlivé entity, úplně neshoduje)
- příklad Wikidat → možnost nastavení různých variant/vlastností/tvrzení, které kromě výběru URI umožní zapsat i vlastnost v podobě popisného údaje (např. řetězce) ⇒ výběr více možností
- Příklad Slovník českých knihovníků na Wikibase – převedeno z aleph, zatím ponechání popisných údajů, úprava původních dat po jejich kontrole
- Změna nás čeká, ale nebude to hned → úkolem členů PS je připravit knihovny a katalogizátory na změnu
- Jak překládat termíny z RDA: např. výraz „agent“ - v češtině se obvykle v tomto kontextu nepoužívá. BD navrhuje výraz „aktér“. JP, JS, EL - výraz „agent“ sice není obvyklý, ale ten význam má a z praktických důvodů je vhodnější používat terminologii co nejbližší originálu.

Zahraniční zkušenosti (prezentace Edita Lichtenbergová)

Švédsko – LibrisXL

- V BF (od 2018) → export dat v BF i MARC do lokálních systémů
- Centralizovaný souborný národní katalog
- Příjem metadat od producentů e-publikací (v rámci ePV)
- Příprava na BF 2012-2018
- Vlastní aplikační profil KBV (kombinace BF, RDA, scheme.org, SKOS atd.)
- Přenositelnost do jiných národních systémů beze zbytku asi nerealizovatelná → spíš forma inspirace a uzpůsobení vlastním požadavkům
- id.kb.se – řízené slovníky atd. → podpůrné materiály pro publikování v propojených datech

- Chyběly unifikované názvy → problém v konverzi → průběžné doplňování
- Organizační změny – metadatové oddělení s řadou technických pracovníků
- Katalogizační rozhraní – <https://libris.kb.se/katalogisering/>
- Vyhledávací rozhraní v beta verzi – <https://beta.libris-qa.kb.se/>
- Zkušenosti
 - Nepodceňovat komunikaci s přispívajícími knihovnami (nesoustředit se pouze na konverzi)
 - Podpora – školení, kurzy, videonávody
- Příprava aplikačního profilu pro RDA Official

IFLA webinar k publikování národních bibliografií v propojených datech

https://events.zoom.us/ejl/AmTRRctI6AcyCMxR-eJP6Hh92ri81fLXbu1ghUP-GliEobJmaaME~A3TeO4LBNRbz-eEk-AWOkfgJq4qPNGcyT-Xun92DpuL4ESOWAW-bYEBuR51mMVfOUPt-4uUxtvrZWUuL369-c-cu6EPyX2ThKbL_-9-RC0-A_mu0/home

Finsko

- Podobná situace jako v ČR – změna AKS → jsou ve stádiu výběru
- Příprava přechodu na BF a RDA Official (opět vlastní aplikační profil s doplňky)
- Příprava konverzí, mapování, doplňování unifikovaných názvů
- Editor BF z LoC – využitelný částečně

USA - Library of Congress

- Testuje BIBFRAME/RDA Original
- Výhled – postupný přechod na nový KS – červen 2025 katalogizace
- RDA Official přechod 2026-2027
- RDA Official projednané materiály pro LC-PCC <https://www.loc.gov/aba/rda/mgd/>
- Folio – vývoj s EBSCO → postupné nasazování (akviziční modul spuštěn) → katalogizace asi červen 2025
- Na RDA Official nespěchají → sbírají zkušenosti a inspiraci (např. od Nového Zélandu a Austrálie - [MARC record changes due to RDA implementation | National Library of New Zealand](#))

Registr českých knih (ReČeK)

- Aplikace pro přidělování ISBN a evidenci knižní produkce → vazba na nakladatelskou sféru ČR
 - Vkládání informací o publikacích přímo od vydavatelů
 - Využívá mezinárodní nakladatelské standardy ONIX, Thema
- Probíhá vývoj → testuje se např. modul pro Adresář nakladatelů
- Plán nasazení 2026

Návrh harmonogramu přechodu na RDA Official a Bibframe v Česku (prezentace Edita Lichtenbergová)

- Předpokládáme přechod v roce 2028 – nutná efektivnější forma kooperace, přechod na nový systém v rámci cluster (NK, MZK, VKOL), rozšíření centrální katalogizace o další knihovny
- Do 6/2025 překlad RDA Registry
- Do 6/2026 aplikační profil RDA Official/BIBFRAME (vlastní profil s doplňky)
- do 2027 - revize doporučení souvisejících s katalogizační politikou
- do 2027 - nová definice záznamu M21 po přechodu NK ČR na BF
- 2028 - Implementace

Příprava verze MARC21/RDA Official

- Návrh bude předložen pracovním skupinám ke schválení na podzim 2025/jaře 2026
 - Varianta 1 – minimalistická – bez definování nových polí, pouze úprava způsobu zápisu dat (např. povinné kódy rolí, formalizace nakladatelů, povinné unifikované názvy ...)
 - Varianta 2 – s úpravou polí – a z toho vyplývající nároky na úpravy KS v knihovnách

Jak se podílet

- Účast na pracovních skupinách; pravděpodobně vznik dvou dočasných PS: pro implementaci standardů a pro překlad
- Kontrola překladů RDA Registry (zájemci se hlásí na *Jarmila.Pribylova@nkp.cz*)
- Implementace nových standardů (zájemci se hlásí na *Edita.Lichtenbergova@nkp.cz*) – tvorba aplikačního profilu atd.

Vícesvazkové monografie a souborné záznamy (prezentace J. Svobodová)

Během roku 2024 vznesli tři členové PS opět požadavek na zrušení instrukce, žádají vše popisovat monograficky.

Projednáni typů souborných záznamů

- Členové PS předem do tabulky zapsali způsob zpracování v jejich knihovnách → výsledek 17 ku 6 pro souborné zpracování
- H. Vochozková – ze zkušeností v CARDS odhaduje popis soubory versus mono na 50:50
- E. Svobodová – praxe SKC ukazuje, že knihovny posílají všechny možné varianty souborů i monografických záznamů
- Dosavadní platné instrukce pro popis souborů: doporučení z roku 1996 + doplněk k učebnicím z roku 2019. Výjimky jsou např. u atypických případů, kdy je žádoucí rozpis obsahu, nebo u skript – zde hraje roli úvaha katalogizátora.
- RDA Official (tedy novější verze RDA) s popisem vícesvazků na jednom záznamu počítá, používá jen širší termín → multipart unit místo multipart monograph
- Změna (rozdělení dosavadních záznamů vícesvazkových monografií na jednotlivé svazky) by ovlivnila více provozů a činností (např. v NK velmi výrazně digitalizaci - kontrola duplicit a chybějících svazků v lince digitalizace, číslo České národní bibliografie, vrstvy v katalogu atd.)
- Boxy souborů knih distribuovaných jako celek s jediným ISBN → i v ReČeK budou pod jedním záznamem
- Sešitové romány (týká se zejména starší produkce, kde jde o poměrně častý jev) – málokdy jsou zachovány sešity a/nebo jejich obálky, obvykle jsou svázané dohromady (ať se jedná o exempláře, které již byly ve fondu knihovny, nebo o takové, které knihovna získala dodatečně a zpracovává je jako nové přírůstky); při zpracování tedy nelze jednoznačně oddělit a určit jednotlivé svazky a jejich počet.
- Analýza ČNB - z 1,217 mil. záznamů je 19.745 souborných záznamů (knih 18.530), tj. 1,5%

Typické příklady, kdy se popisuje na soubory (zpracování shora)

1. Publikace vydané kvůli velkému rozsahu ve více svazcích - romány, výkladové slovníky; často mají průběžné číslování
2. Publikace s díly typu Text + Komentář/Příloha/Klíč – samostatně nemá význam; nebo také faksimile s přepisem či komentářem v kartonovém pouzdru (faksimile samotné často neobsahuje ani vlastní údaje, vše je uvedeno v doprovodném materiálu, který zase samostatně bez faksimile nedává smysl)
3. Publikace se svazky označenými jen čísly – memoáry, sborníky z akcí, atd. (např. Dějiny umění / Pijoán)
4. Jazykové slovníky – dělení do svazků podle písmen písmen (různá vydání slovníku od téhož autora mohou mít různé rozdělení svazků)
5. Encyklopedie, encyklopedické slovníky – dělení do svazků podle písmen
6. Publikace vydávané po sešitech → určeno ke svázání a takto v knihovnách často uchováváno
7. Učebnice a související publikace – učebnice + pracovní sešit + metodická příručka atd. → viz instrukce
8. Publikace se svazky označenými časovým obdobím (chronologické dělení obsahu) – různé dějiny, souborná díla
9. Box – jednotlivé svazky samostatně neprodejně (neplést s dodatečně poskládanými soubory do krabic) – svazky mohou mít i vlastní názvy; od 2024 boxy dostávají jen jedno souborné ISBN

Diskuse:

Barbora Drobíková

- Byla iniciátorem tohoto návrhu
- Zkušenost UK – 2 mil. záznam v centrálním katalogu → různé principy u katalogizátorů v různých dílčích knihovnách → fond poskládan různě → výskyt samostatných svazků z možných souborů velmi běžný
- Nejlepší by bylo vytvářet soubory i jednotlivé svazky („matka + děti“) → vazba na evidenci a výpůjčky
- Instrukce z 90. let pro souborný záznam pro vícesvazky byla zamýšlena jen pro nerozdělitelné části, pro nic jiného
- RDA Official – diachronní díla – nová terminologie
- „Úvaha katalogizátora“ vytváří ambivalence → každé rozhodnutí má svůj důvod a svou pravdu (umožnit vyrobit rovnou obě varianty)
- Často se vyskytují neuzavřené soubory (např. pokud při vyjití posledního svazku nebylo zřejmé, že je tím soubor ukončen, pak už se k záznamu nikdo nevracel, protože nezjistil, že je potřeba ho uzavřít) – u samostatných svazků toto nehrozí
- Vyhledávací rozhraní umožňuje pracovat s daty různě → dá se zobrazovat soubor z jednotlivých záznamů

Zuzana Hájková

- Připojuje se k argumentům BD
- Doporučuje vytvářet samostatné záznamy a pak vytvořit souborný záznam
- Výhodou by to bylo i pro návazné systémy (obálkyknih.cz, digitalizace), souborný záznam přináší víc nevýhod

Hana Vochozková

- Souhlasí s argumenty BD a ZH
- Popis zdola je opravdu vhodnější pro návazné systémy (obálkyknih.cz, digitalizace ...)
- Na MU důsledně 30 let katalogizují zdola - Tinlib to jinak neuměl, v Alephu pokračují v zavedené praxi (osvědčila se)
- Pracují podle instrukcí kromě výjimek: vícesvazky, konvoluty
- Možno dělat rezervace na titul, ne jen na konkrétní svazek
- Možná dané jiným typem knihovny - podobně jako UK – hodně multiplikátů, mají třeba jen jeden svazek ze souboru
- Důležité je jednoduché pravidlo, aby neumožňovalo vnášet samostatnou úvahu katalogizátora, jak je tomu teď
- Z jednotlivostí se vytvoří celek snáze než obráceně
- Na souborných záznamech se popisuje stále více děl nad rámec původní instrukce
- V CARDS budou slučovat do jednotného katalogu PNG, potřeba rozhodnout se tak, aby se to nemuselo měnit

Linda Jansová

- Příklad užití záznamů např. pro výstupy pro Dilia, které zpracovává v rámci KI
- Příklad záznamu Počátky Československé republiky v CNB (zatím 2 díly) – NK otevřený soubor, UK mono - svazky nevycházejí v pořadí 1-3, ale 2-3-1
- Pro propojená data by bylo ideální rozdělení na co nejmenší částičky a ty pak spojovat do větších celků → každá částička svoje URI

Jaroslava Svobodová

- Katalog není určen pro tolik cílů, pro kolik je využíván
- Vliv na podobu záznamů má i jejich přebírání ze zahraničí, kde mohou být používány různé přístupy
- Prolínají se různé typy dat a různé účely použití dat → sjednocení problematiké
- Na nic neexistuje specifický vzor → praxe je košatá
- Pozor, abychom se neztratili v různých kombinacích

Jarmila Příbylová

- Při mono by byl problém vytváření unifikovaných názvu na úrovni instance – za název se považuje název svazku, první svazek slovníku by tedy figuroval pod názvem A-H
- Rozpor mezi jednotlivými členy PS může částečně vyplývat i z toho, že některé knihovny spravují zejména aktuální fond, který slouží současným potřebám čtenářů, zatímco jiné knihovny s archivační povinností (nebo vůbec se starším fondem) spravují velké množství publikací zahrnujících různá vydání; a v případě vícesvazkových publikací je zapotřebí v katalogu udržet pohromadě ty soubory, které k sobě patří
- Do instrukce pro soubory by bylo vhodné přidat upozornění, že v případě pochybností doporučujeme popsat spíš samostatně

Lenka Čížková

- Jak to bude v zamýšlené centrální katalogizaci (databázi)? → tam by bylo žádoucí zachovat obě řešení --> např. jejich systém ARL souborné záznamy nedovoluje

Michal Denár

- Když budeme uvažovat stále stejně, tak se nedohodneme
- Příjemně ho překvapilo, že počet záznamů v ČNB není tak velký - to 1% jsou hlavně slovníky, které přestanou existovat → zaměřit se na to, co běží a bude vycházet
- Bylo by dobré zachovat oba náhledy pro koncového čtenáře, který může být jakýkoli
- Udělat analýzu cílových skupin
- Směřovat k propojeným datům
- Skládat menší do většího, s tím se lépe pracuje

Jan Klos + Václav Školoud + Blanka Bayerová + další

- U učebnic, slovníků atd. je soubor důležitý – nutné mít dohromady části, které patří k sobě

K číslu ČNB:

- BD nerozumí principu čČNB – mělo to být pro vydání?
- EL – vzniklo pro potřeby digitalizace → požadavek jedinečného identifikátoru - nedalo se použít ISBN (u starších věcí, v případě více nakladatelů ...)
- ES – mělo to význam – pročistilo to NKC/SKC, stálo je to 10 let práce na čištění dat

K popisu „matka + děti“ (tj. vytváříme jak souborný záznam, tak záznamy jednotlivých svazků):

- HV – „matka“ má problém, že musí držet propojení na „děti“
- EL - v centrálním katalogu by se propojení udržet dalo
- Simona Uherková - někdo vytváří „děti“, někdo „matky“, takže pak to můžeme spojit

Návrhy postupu:

HV – preferovat popis zdola + minimum výjimek

JS – popis shora zachovat, ale modernizovat doporučení pro soubory – podrobnější typologie s příklady

JP – do velkých změn se nepouštět za stávajícího stavu (MARC 21 + RDA Original)

EL – do nových standardů s novým řešením, dodržovat stávající doporučení a nerozšiřovat o další výjimky

BD - prozkoumat novou terminologii RDA Official a podle toho rozhodnout

Výsledek diskuse:

- Doporučuje se již nyní omezit zakládání souborů s hraničními/spornými „názvými“ částí (505: 1. díl. Levý břeh Vltavy – 2. díl. Pravý břeh Vltavy; 245: Čas na tarot, aneb, 111 tipů pro výklad tarotu – 246 \$i Název 2. dílu: Čas na tarot 2, aneb, Dalších 111 tarotových tipů)
- JS připraví sdílenou tabulku pro vícesvazky - členové PS k jednotlivým 9 typům zapíšou svůj (=své knihovny) postoj – vznikne z toho materiál ke schválení → hlasování pak může proběhnout fyzicky na dalším setkání nebo korespondenčně (cca jaro/léto 2025)